

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamestvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 17. novembra 1939.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Ali nam je nova stranka potrebna?

(Dopis)

Te vrste so napisane kot prispevek k razčiščenju političnega položaja Slovencev. Pisec sam ni udeležen pri nobenem »gibanju« in nobeni akciji, katere namen bi bil snovanje nove politične stranke.

Očitno zore pri nas pogoji za ustanovitev nove večje politične organizacije. So neka stvarna dejstva, ki opravičujejo prizadevanje v tej smeri, obstajajo pa tudi tehtni pomisleki proti politični akciji, ki ne bi bila nositelja zrelega in dobro premišljenega načrta. Politična akcija v tej smeri lahko pomeni mogočen korak naprej k političnemu zorenju slovenskega naroda, lahko pa današnje zmedo duhov še stopnjuje. Potrebujemo politično stranko, ki bo močnejša v konstruktivnem delu kot v razpaljevanju političnih strasti.

Kaj govori za ustanovitev nove stranke in katere naloge naj bi prevzela?

Današnje politične razmere na Slovenskem so vse prej kot razveseljive že iz razloga, ker ni nihče resno vzgajal slovenskega ljudstva k spoznavanju našega narodnega položaja in ga pripravil za čas velikih odločitev. Slovenci smo se navadili prepuščati vso odgovornost političnim voditeljem, ki za zaprtimi durmi sklepajo o naši usodi. Vendar pa je edino resno poročilo za narodno prihodnost, če je ljudstvo samo, to je široka plast naroda, nositelj zgodovinskih narodnih ciljev.

Še v nekem drugem oziru je današnje politično stanje nevzdržno. eVdno si še stojita nasproti v glavnem tradicionalna dva politična tabora, ki sta se pri nas od nekdaj menjala v oblasti. Res da liberalno nacionalistična stranka po svojem vplivu med ljudstvom dosti ne pomeni, a vladna slovenska stranka mora z njo računati, ker je nasprotnica vsak čas pripravljena vstopiti za vsako ceno kot zastopnica Slovencev v vlado. Hudo pogrešamo zato organizirano politično skupino, ki bi po svoji pomembnosti in svojem odločnem nastopu za slovenske pravice onemogočila kupčevanje s slovenskimi narodnimi pravicami ter dala krepkejšega izraza resnični volji slovenskega ljudstva.

Vsaka, tudi najmočnejša politična stranka, si mora želeči, če je res ljudska, demokratična, pošteno opozicijo kot protigrala, ker le taka opozicija jo varuje okorelosti in jo vzdržuje v njeni dinamiki. Žal smo še daleč od takega pojmovanja demokratične politike. Socialni demokrati kot tretji tradicionalni politični tabor ne pridejo kot resen protiutež v poštev, ker so v narodnem oziru preveč brezbržni.

Potemtakem potrebujemo v resnici novo politično skupino, ki bi zajela vse neopredeljene in nezadovoljne ljudske sile in vso anarhično nezadovoljstvo speljala v svoj tir ter ga pozitivno usmerila na naše narodne življenjske cilje.

Pozdraviti bi morali stranko, ki bi dosledno in brezkompromisno zastopala avtonomno slovensko misel, utelešeno v stvarnem in idejnem slovenskem programu in ki bi prisilila vse pomembne slovenske politične skupine, da se zedinijo na neki skupni minimalni in okvirni narodni program.

Pozdraviti bi morali stranko, ki bi po svojih čistih namenih, svojem stvarnem delu vzgojno vplivala na vse naše politično življenje, uveljavljala strožje pojme o politični morali in zvestobi do vodilnih načel ter s svojim zgledom pokazala, kako je treba strankarske koristi podrežati narodni stvari.

Potrebovali bi stranko, ki bi bila demokratična po duhu ne le po programu in v besedah, ki bi bila demokratična tudi, kadar je na vladi, nele kadar je v opoziciji.

Potrebovali bi stranko, ki bi nasproti preživlim političnim ideologijam, služecim zgolj kot plašč za druge namene, uveljavila svoje stvarne

pogleda na slovensko življenje in svoj sodoben, stvaren socialni in gospodarski program in ki bi ji bila skrb za našega delovnega človeka prva dolžnost.

Želimo si torej stranko stvarnega dela, a s tem ni rečeno, da bi mogla katera koli resna politična skupina izhajati brez trdne miselne osnove in jasnih vodilnih načel. Mnenje, da zadostuje za resno stranko neki zgolj praktični politični program, je zgrešeno. Stranka, ki naj ima neko prihodnost, mora imeti svoje načelno stališče do vseh velikih vprašanj, ki nas danes pretresajo, mora imeti svoje opredeljeno stališče do vseh drugih političnih skupin. Opreči se mora na neko idejno gibanje in iz njega zajemati svojo moralno silo in svoj vodilni naraščaj.

Med našo mladino imamo več ideološko opredeljenih skupin. Mislimo na krščansko socialno demokratično usmerjeno mladino, na katoliško mladino z avtoritarno politično smerjo, mislimo na levičarsko mladino, na unitaristično jugoslovensko, avtonomnemu slovenstvu nasprotno mladino, na zarodke skupin kmečke in svobodnijske demokratične mladine. Tudi okrog »Slovenije« se zbira skupina, ki bi jo imenovali avtonomistično (s poudarkom na idejnem, ne na političnem pomenu besede), ki je v rahlih obrisih že nakazala svoj program. aT avtonomistična skupina bi lahko postala najširša, ker bi utegnila združiti vse, kar dosledno izhaja iz slovenskih podstav in odklanja vsako politično varuštvo in vodstvo zunaj naroda, a tudi vsak izključilni politični nazor, ki hoče zajeti in monopolizirati vsa področja javnega življenja.

Ne zagovarjamo tu misli, da bi morala politična stranka biti predstavnica določenega svetovnega nazora, odklanjamo konfesionalne stranke, ki jih občutimo v današnji dobi vedno bolj kot anahronistične, smo proti takim ideologijam, ki služijo samo namenu, da zabrišejo svojstvene naloge in cilje političnih prizadevanj in umetno ločijo ljudstvo v nasprotno si tabore, smo pa mnena, da brez svojega narodno političnega in družbeno političnega nazora ne more nobena politična tvorba organsko rasti in izpolniti svoje funkcije v narodu.

Igra s skrivnostjo

Res je, da je diplomacija že od nekdaj tajna in bo tajna najbrž vedno tudi ostala. To se pravi podrobnosti diplomatskih dogajanj navadno ne obešajo na veliki zvon, medtem je pa samo ob sebi umevno, da ne morejo in ne smejo ostati tajni vsaj glavne črte teh diplomatskih dogajanj. Že iz samega najosnovnejšega demokratičnega načela, kajti narodi imajo pravico vedeti, kako se kroji njih usoda, in imajo pravico prepoznati umestnost njihovih dela in načrtov. Kdor računa plačati, ima po božjih in človeških postavah pravico sodločevati tudi pri naročanju.

Podobno je tudi z ostalo politikom. Res je, da voditelji strank ne morejo vedno obešati na veliki zvon vseh svojih taktičnih načrtov, a najmanj, kar imajo že po najpreprostejših pojmih pravico vedeti prav vsi pripadniki stranke, je pa to, da vsaj vedo, kaj strankini voditelji sploh hočejo in kaj ukrepajo za doseg teh svojih zahtev. In ker politična stranka niti od dalječ ni stvar, ki se tiče le ozkega kroga »voditeljev« in »voditeljkov«, temveč je element vsenarodnega političnega izživljanja, ima ves narod neodtujljivo pravico, da ve, kaj in kako posamezne stranke delajo.

Po vsem svetu je tako, celo v fašističnih državah, kajti v teh so vse nasprotne stranke krat-

Zato bo morala nova politična stranka biti na jasnem, odkod in iz katerih skupin bo dobivala dotok mladine. Poizkusi, da bi zvarili nazorske in politične skupine, ki so si načelno preveč različne, v eno politično enoto, ne morejo imeti trajnega uspeha. Političnih poskusov je bilo že dovolj, in novi nepretentani, nazreli poskusi bi naše ljudstvo napravili še bolj nezaupno proti delovanju in prizadevanjem političnih strank ter bi napeljevalo samo vodo na mlin tistih sil, ki si žele, da se politično delo ljudstvu do kraja zagnuši.

Pričakujemo od nove stranke, da se odločno zavzame za jasno opredelitev področja verskega oziroma cerkvenega in političnega življenja, in za to, ad se duhovščina umakne iz dnevnice politike. Pogoji za to pa bi bil, da so katoliške verske vrednote in koristi popolnoma zavarovane in bi odpadla potreba in pretveza, da jih mora zastopati posebna stranka. Program in delo nove stranke mora biti tako, da vsak katolik lahko brez načelnih pomislekov vanjo vstopi.

Le na tak način se lahko polagoma razvija nova stranka v pravo ljudsko stranko, v tabor slovenske sredine, s čimer bi dobil tudi konservativni in socialistični tabor svoje določeno mesto in politično funkcijo v slovenskem javnem življenju. Dobili bi potemtakem tri velike politične tabore: poleg slovenske sredine slovensko desno oin levo, kar bi ustrezalo stvarnim koristim volilcev in pripadnikov, ki jih posamezne stranke zastopajo.

Jasno je, da so za snovanje take stranke poklicani samo zreli, razgledani možje z globoko zavestjo odgovornosti za svoje delo. Zaradi ambicije nekaterih politikov se ne moremo iti stranke. Vodstvo bi moralo biti krepk v rokah ljudi, ki jih vodijo samo čisti nagibi in ki ne iščejo nobenih osebnih koristi. Le ob tem pogoju si smemo obetati od politične akcije koristi za ozdravljenje slovenskih političnih razmer.

Pripomba uredništva. Naš list ne stoji v službi nobene strankarske skupine in hoče svojo neodvisnost tudi nadalje ohrantii. Podpiral pa bo vsako prizadevanje, o katerem mislimo, da utegne koristiti slovenski stvari in vzgoji slovenskega naroda k politični zrelosti. Sestavek smo priobčili kot mnenje iz vrst svojih sodelavcev. Pridružujemo si, da o predmetu še spregovorimo.

ko in malo s surovo silo zadušili, o potih in ciljnih lastne stranke pa do predsedanja trbijo dan za dnem svojim množicam. Da, povsod je tako, le pri — nas Slovincih po svetovni vojni ne več. Že za časa preobrata živ krst na Slovenskem ni imela pojma o kakšnem notranjem in ne o kakšnem zunanjem političnem konceptu ne katere koli tedanje politične stranke in ne našega »narodnega vodstva«. Vse, kar smo od teh »vodstev« in »voditeljev« v tistih usodnih mesecih slišali, je bilo kvečjemu skrivnostno namigovanje, da »stoji naša stvar dobro«. V svoji naivni politični neizkušenosti je tedaj naš narod zaupal tem »vodstvom« in »voditeljem«, misleč da so ta »vodstva« in »voditelji« gotovo vestno premislili, poskrbeli in ukrenili vse potrebno in najpametneje, a da iz kakšnih posebnih razlogov pač teh svojih ukrepov ne morejo obešati na veliki zvon. No, danes, po dvajsetih letih pa vemo vsi, da je bila tedanja skrivnostnost samo krinka za njihovo nesposobno brezdelnost, kar je potem nujno moralo voditi do popolnega poloma naše slovenske politike v zunanjem in notranjem političnem pogledu. Bili smo ob tretjino svoje zemlje in polagoma še ob vse politične svoboščine, ki smo si jih poprej priborili v teku dolgih desetletij.

Podobna igra s skrivnostnostjo se ponavlja da-

nes. Medtem ko sta dr. Maček in hrvaško politično vodstvo leta in leta jasno in razločno poudarjalo, kaj hočeta, tako da tega ni vedela le vsa Jugoslavija, temveč vsa Evropa, so pa naša vodilna politična zastopstva nekako leta 1927. »blejski pakt«) likvidirala svoj dotedanji avtonomizem in poslej živ krst ni več izvedel, kaj so postavila na njegovo mesto, kajti vsa prizadevanja so se od tedaj vrtela le še okoli soudeležbe pri vladi. Res je, na Silvestrovo leta 1931. je bila sestavljena še tako imenovana »slovenska deklaracija«, ki so jo jugoslovenci krstili za »punktacijo«, toda ta deklaracija je ostala anonimna do danes ni do danes se še nobena politična skupina pri nas ni javno in na pristojnem mestu izvedla zanjo. To žalostno dejstvo nam nehoti vzbujati sum, da tudi tedaj ni bila odkrito mišljena.

Po polomu JNSarske nasilne diktature je vsak pričakoval, da je nastopila doba, ko se bo politično življenje zopet normaliziralo in ko bo nujno treba potegniti konsekvence iz bridkih naukov žalostne dobe od leta 1929. do 1925. ali še bolj od leta 1921. do 1935. Toda vsi optimisti so bili vnovič bridko preseteni. Medtem ko so Srbi s pomočjo JRZ še vedno programatično vztrajali pri »narodne min državne edinstvu« in so Hrvati nešteto krat z vso jasnostjo in odločnostjo povedali svoje stališče, pa iz avtoritativnih slovenskih ust do današnjega dne nismo slišali, kaj da prav za prav hočemo mi Slovenci. Ljubljanski župan je sicer pred nekaj meseci razglasil slovenski »program«, toda sicer se je neopretno poudarjalo le zaupanje v naše narodno »vodstvo« in »voditelje«, a da bi bolj držalo, je imelo to poudarjanje ob slovesnih prilikah še nekak skrivnostni prizven, kakor bi hoteli reči: »Le brez skrbi, ukrenjeno je vse potrebno in v kratkem se uresniči vse, na kar izza dobe 1929—1935 vsi upate, toda več iz taktičnih razlogov ni mogoče povedati.« Enako skrivnostno prizven so imele tudi avtoritativne izjave, češ najprej najse hitro »pomirijo strasti«, potem... ah, potem pa pride... Pota hrvaške politike so napačna in je smešno misliti na kak uspeh, kajti ta nam je zagotovljen samo po naše mmodrem in daljnovidnem realizmu. Torej zopet ista igra s skrivnostnostjo. Vse, kar smo konkretnega od leta 1935. do 1939. izvedeli, je bila »daljnovidna« izjava nekega političnega funkcionarja alni v Kamniku, češ da do revizije ustave do kraljeve polnoletnosti tako gotovo ne bo prišlo, »kakor gotovo je amen v oče našu«. Slovenske ljudske množice so v svoji navnanosti, dokler se niso ob razglasitvi srbsko-hrvaškega sporazuma zdajci znašle pred vse drugačno stvarnostjo, kakor jim je bila ves čas slikana na steno.

In to igro s skrivnostnostjo sedaj seveda pridno nadaljujejo. Pišejo in govore o nekih komisijah, ki naj bi v potu svojega obraza na vso sapo hitele nekaj delati, kar nam bo že v »najkrajšem času« uresničilo naše najdrznejše sanje. Živ krst nima pojma o skrivnostnih naporih teh skrivnostnih komisij, le zdrava človeška pamet se vprašuje, kaj naj bi sploh delale, ker vendar ni treba prav nobenega drugega »dela«, kot v vse uredbe, ki že nad dva meseca izhajajo, za besedami »banovina Hrvaška« pripisati še besede »in banovina Slovenija«. Ali je za pripisovanje teh treh besed res treba še kakih posebnih »naporov« in komisij. Toda treba je skrivnostnega pisanja in govorjenja o »naporih« in že delujočih »komisijah«, da bo pač vera v uspehe te skrivnostne politike večja in trdnjša. Ravno zadnje dni črno na belem beremo in vidimo, da se Srbi izražajo precej jasno in nedvoumno in da so celo muslimani po dr. Kulenkoviću sicer obzirno, a vendarle jasno in ne-

dvoumno postavili svojo zahtevo, le mi Slovenci na odločujočem kraju skrivnostno — molčimo... le doma tolažimo vznemirjene množice s skrivnostnimi komisijami in pravljičami o nekih skrivnostnih »naporih«.

Izidor Kostrun:

Pred novim koledarjem

(Nadaljevanje.)

Sobota, 6. XI. 1937. — »Slovenec« posveti jutranim nasprotnikom drugo stran pod napisi: »Jutrovc« med seboj. Ponarejevalci. Pesek v našem čevlju. Velika hinavščina. dostavlja pa še domislek, da pri »Jutru« komaj čakajo, kdaj se bo v slovenskem političnem življenju spet pojavila nekdanja SLS, kajti »JRZ jim je pretrd oreh«. — »Jutro« teh napisov še ne pozna, jih pa očitno že sluti. Njegova beležka na prvem mestu se začne namreč z napisom »Fantazije Kopitarjeve ulice«, omenja pa, »kako hud živčni pretres je zadel gospode v Jugoslovanski tiskarni, ko so se čez noč znašli v vlogi borcev za poprej tako opsovani unitarizem in centralizem«. Iz »Samouprave« priobčuje trditev, da voditelji združene opozicije »javno govorijo, da se morajo povsod izzivati incidenti in prelivanja krvi, ker je to edini način, da se zruši sedanja, Stojadinovičeva vlada. »Jutro« misli, da bi morala »aSmouprava«, ki uživa po svojem položaju tako izjemne pravice (vrednost in značaj teh predprav st »Jutru« in »Slovenec«, vsakemu iz druge dobe, dobro znana), gornjo trditev dokazati z objavo dotičnih govorov. Ker je pa jasno, da je trditev »Samouprave« samo »privilegirana resnica«, ne bo tega »Jutro« nikoli doživelo, saj tudi še nismo doživeli potrditve resnic »Jutra« iz let 1931—1935.

Nedelja, 7. XI. 1937. — V »Jutru« objavlja dr. Kramer nepodpisane sestave, ki na njemu lasten način odgrinja zavese nad »Demetrovič-Žerjavovim ustanovnim načrtom iz leta 1929«. Razlog tega članka so trditve, ki jih je objavil o sestavku voditeljev SDS na Bledu leta 1929. Večeslav Vilder v »Novi riječi«. Pri tej priložnosti razglasi dr. Kramer, da je Hrvaška avtoritarna in da lomi v Hrvaški edinole Vilder kopja za demokracijo. Vilder, in ne Kramer, je tisti, ki ni ostal nacionalni misli zvest, torej se je izneveril tudi programu avgustovske revolucije iz leta 1928! (Resničnost teh trditev je odvisna od tega, kaj pomeni »nacionalna misel«.) — N a drugem mestu se ukvarja »Jutro« z »brezplodnimi slovenčevskimi opletanji«. »čimer misli na včerajšnjo drugo

Leta 1919. je bila igra s skrivnostnostjo samo plašč za brezbriznost in nesposobnost tedanjih naših »vodstev«. Kaj bo nastalo iz sedanje skrivnostnosti, ne vemo, bojimo se pa njenih posledic.

V. Z. Ž.

stran »Slovenca«. Namestu tega poroča še na novo o obnovljeni SLS, o njenem pripravljalnem odboru, o osamljeni »Samoupravi«, iz katere zagrebški sobojevnik »Obzor« in slovenski pobratim »Slovenec« nič več ne prepisujeta, in o ostri sodbi »Delavske pravice« o tistih, »ki si prisvajajo vodstvo in izključno poklicanost za vse javno življenje«. »Slovenec« prinaša samo uvodnik k »Dvajsetletnici Sovjetov«, na drugi strani pa dober svet »Jutru«, češ naj se še formalno spremeni v srbsko glasilo, ko »ni misliti, da bi Srbi od svojega srbsstva popustili ali žrtvovali le drobce«.

Torek, 9. XI. 1937. — »Jutro« vsebuje: Poudarjeno unitaristični program JRZ, ki ga je obrazložil v Belgradu ideolog JRZ, Djura Janković in ki ga je poudarila resolucija zborovalcev; izjavo Janeza Brodarja, da je »Kmečka zveza« povsem nepolitična ustanova in da nima on nobene zveze z razdiralci »naše slovenske in katoliške skupnosti«, temveč odobrava politiko g. dr. Korošca; slovenčevske fantazije o delničarjih »Jutra« in čudne ugotovitve »Vremena«, ki se dotikajo dogodkov v Novem gradu pri Virovitici, kjer je v boju z orožniki (v skladu s tako skrbno, obzirno in pomirljivo politiko nasproti Hrvatom notranjega ministra) padlo pet kmetov. Kajti dotičnega sestanka kmetov ni sklical poslanec Mesarov zato, da bi kmetom tolmačil sporazum, temveč je hotel pozvati kmete, naj nastopijo proti sporazumu in dr. Mačku. Z ozirom na to so orožniki notranjega ministra nastopili, da razženejo shod, in zgolj po nerodnem slučaju je bil hudo ranjen tudi poslanec Mesarov... Končno priobčuje »Jutro« iz »Ponedeljskega Slovenca« še izjavo predsedstva fantovskih odsekov, da se ti odseki, i. j. »slovenski fantje« niso udeležili kongresa mladinske JRZ v Belgradu. »Jutro« navaja na to izjavo »Slovenca«, ki je poročal, da so prikorakali slovenski fantje ob igranju himne slovenskih fantov in s pesmijo na zborovanje, kar je ganilo samega Stojadinovića tako, da jim je klical »Živeli slovenski fantje!«.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Za samostojno Slovenijo

Letos je prvič, odkar obstaja država Slovenec, Hrvatov in Srbov, Jugoslavija, začelo tudi v Srbiji na široko prodirati spoznanje, da politična in gospodarska moč Srbov ni tudi politična svoboda in gospodarska moč Hrvatov ali Slovencev in narobe. Za tako spoznanje je bilo potrebnih dvajset let mračnega in državo pretresujočega eksperimentiranja s centralizmom in njega duhovnim očetom, unitarizmom. Po usodnosti določenih zgodovinskih dejstev so ravno Srbi postali glavni nosilec politične zamisli unitarizma, kateri so največji pripadniki in priganjači — žal, da je treba zapisati to besedo: tostran Save — dodali geslo o potrebi jezikovne enotnosti, geslo, ki je jezikovno hotelo likvidirati slovenski jezik. Res je, da srbski unitaristi sami niso iznašli te zahteve

in je tudi nikoli dosledno niso izvajali, in zato dejansko po tej poti v Sloveniji nismo prišli dalje, kakor do vsesplošnega vtihotapljanja neslovenskih besed v unitaristično časopisje, a v uradnem in javnem poslovanju do vedno večjega izrivanja slovenskega jezika. Toda na gospodarskem, socialnem, upravnem, prosvetnem in deloma sodnem področju se je uveljavil unitarizem z vso silo in dosledno. Uveljavil se je tako silno, da so se ga nazadnje na nekaterih gospodarskih področjih prestrašili njegovi lastni prvoborniki v Sloveniji in na Hrvaškem, kajti politična moč vsakega sestava je navsezadnje le odsev gospodarskega imperializma tistih, ki imajo politično moč. Ker je pa unitaristična centrala do lanskega leta menila, da je postala dovolj močna v državi, ni hotela več v taki meri kakor nekoč deliti svoje gospodarske moči z unitarističnimi pomagači v Sloveniji in na Hrvaškem. Z drugimi besedami: njen gospodarski centralizem je začel ograjati tudi tisti slovenski in hrvaški kapital, ki se je po nastanku Jugoslavije vezal s srbskim, ker je menil, da bo kot močnejši in bolje organizirani zavladal v svojo korist tudi v južnih pokrajinah. Te sanje slovenskih in hrvaških kapitalističnih interesentov so danes precej izsanjane do kraja. Zato je moč unitarizma v Sloveniji in na Hrvaškem morala slabeti bolj in bolj; dejansko si širokih množic ni ta nazor nikoli osvojil.

Ne samo iz zunanje političnih, torej mednarodnih razlogov, ampak tudi iz skrajja poudarjenega spoznanja — tako upamo in verujemo — je po dolgi in mučni borbi Hrvatom uspelo, razbiti centralistične okove. Iz izdane uredbe o banovini Hrvaški in iz praktičnega izvajanja te je razvidno, da gre Hrvatom predvsem za to, da za tista politična, upravna, gospodarska in druga področja, ki pripadajo banovini Hrvaški, dobe čim jasnejšo, čim popolnejšo, čim izključnejšo oblast, v katero ne bi mogel svojevoljno posegati od zunaj nihče več, naj se v ostalih delih države uveljavljajo kateri koli politični vplivi, nazoni in smeri. Gotovo je in bo še dovolj spornih vprašanj, ki nastajajo ali bodo nastala med razsežnostjo izključno državne in izključno banovinskega področja. Zato bo pomen najvišjega ustavnega sodišča toliko večji in pomembnejši in bo zahteval toliko večji čut za ustavnost na obeh straneh. Če tukaj grozijo kakršni koli nevarnejši sporni problemi, naj njihovo težavnost pripišejo unitaristični priganjači s to-

Ivan Hrovat:

Ob »Kočevskem zborniku«

(Nadaljevanje.)

Kar se tiče smeri kolonizacije, bi se mi zdelo, da je šel en tok za Stojno skozi Grčarice, ki jih je najbrž ustanovil na ledini, ki je imela že prej slovensko ime, ali pa, ki so ji dali dvojno slovensko-nemško ime novi koroški naseljenci. Odtod so prodrli do Handlerjev in Mlake, ki je bila najbrž samo še slovensko imenovana ledina. Koče so bile najbrž že ustanovljene po kolonizaciji od juga. K imenu bi pripomnil, da je vas Koče na Pivki, poleg pa tudi Nemška vas, oboje v stari župniji Slavini. Morda je šel ta tok še do Štalcerjev in jih ustanovil. Zraven je seveda doselil že ustanovljene vasi Gotenico, Nove Laze, le malo morda tudi Koče, Kočevsko Reko, Sp. Vecenbah, ki so bile poleg južnejših že vse ustanovljene po kolonizaciji od juga, ali pa bile prvotno slovenske (Reka, Morava). Možna pa je, da je bila doselitev z juga kasnejša in da so bile tako Koče izmed vseh treh vasi od »Siebzehn Huben« (Handlerji, Mlaka, Koče) najkasnejše. Verjetno se mi zdi to manj, čeprav bi morda zgolj nemški doselitveni tok od juga prišel kasneje. Potem bi pač bile Koče ustanovljene, seveda še kaka vas poleg njih, s kakim drugim doselitvenim tokom, ki bi bil slovensko-nemški s slovensko večino. Morda bi na Pivki le lahko poiskali kake sledove o tem.

Za naselitveni tok v glavni kočevski dolini je

jasno, da je šel od Ribnice navzdol proti Kočevju, od tu pa proti Koprivniku — ime Friesach dovolj priča o Korošcih — na eni strani, na drugi pa proti Mozlju ter od njega dalje proti starim naselbinam Knežji lipi, današnjemu Preriglju (pravo staro ime bi bilo res zanimivo ugotoviti) ter Spodnjemu Logu, ki je že obstajal, če ne kot zgolj slovenska, pa kot mešana slovensko-nemška naselbina, naseljena od juga. Če je res Prerigelj, prej Prelibelj, nastal iz imena »Pri lipi«, bi bilo dobro ugotoviti, če je bila Knežja lipa tako pomembna, da je po njej dobil ime, ali le po navadni lipi. Pogledati bi bilo treba, odkod prihaja pridevek »knežja«. Če je bila kdaj tu podružnica sv. Neže, je namreč skoraj gotovo, da ima ime po tej svetnici, ne pa po kakem knezu. Tako je nastalo ime vasi »Knežja vas« (pri Dobruhi) in najbrž je isto tu. Iz tega bi takoj mogli sklepati na to, da je bila slovenska naselitev mnogo starejša od katere koli nemške, ker nemško ime izdaja že neznanje pravega pomena vaškega imena.

Najdalje je pač prodrla nemška kolonizacija v smeri Koprivnika. Šla je na hribe južno od njega kot tudi daleč na sever mimo Planine, gotovo prvotno slovensko vsaj ledinsko ime, v izpraznjeno črmošnjiško dolino. Nekoliko je v to dolino prodrli morda tudi od starološke strani, v katero je šla kolonizacija od Stare cerkve. Tudi za kasnejšo naselitev Vrbovca in Poloma pričata obe nemški krajevni imeni, da sta bila naseljena od Stare cerkve navzgor čez Malo goro.

(Dalje.)

stran Save v svoj račun, ker so prav oni z nasilno reakcijo — spomnimo se samo zloglasnih volitev! — ustvarili tisto psihično netivo, ki je še danes tukaj in ga je zato treba zdraviti z nasprotnimi sredstvi: z ustavnostjo, demokratizacijo in čim širšo socializacijo življenja po slovenskih, srbskih ali hrvaških narodnih potrebah.

Mi Slovenci te politične svobode, ki so si jo priborili Hrvatje za svojo banovino, nismo še dosegli, čeprav poseben člen uredbe vse pridobitve, ki jih dobe Hrvati, dopušča tudi nam. Vsekakor pa ne moremo biti zadovoljni z dosedanjim stanjem našega položaja v državi in prav tako tudi ne z dejstvom, da se vprašanje slovenske banovine ni reševalo istočasno z vprašanjem hrvaške. Krivda leži v precejšnji meri na nas samih. Kljub temu, da vemo mi sami in da vedo tudi v Zagrebu in Belgradu, da je bilo in je vprašanje zedinjene Slovenije naš slovenski program, niso Slovenci znali po svojih glavnih političnih strankah ta program zagovarjati dovolj odločno in dosledno, ali pa so ga celo izdajali — kar je napravila na celi črti nekdanja liberalna stranka in slovenska kmetijska stranka. Ravno poslednja bi bila po volitvah

konstituanta mogla postati med Slovenci odločujoče vplivna, če bi bila imela sposobne voditelje, ki bi jo bili mogli postaviti v Sloveniji ob bok hrvaški kmečki stranki po svojem pomenu. Toda s tem, da je postala stranka trških baronov in vaskih magnatov, se je izneverila svojemu socialnemu programu, medtem ko se slovenskega narodnega programa nikoli prav zavedala ni. Ni čuda, da jo je zato doba diktature zbrisala iz slovenskega političnega življenja.

Ako torej slovensko liberalno meščanstvo toži, da bo z nastankom banovine Slovenije prišlo še bolj ob svoj vpliv, kot je — kajti Belgrad ne bo imel na njih tistega interesa ko nekoč — je svoj položaj zakrivilo samo. Ono se je preživelo. Boj za duhovno svobodo, ki so ga nekoč bili predhodniki liberalizma do Aškerca, bijejo in bodo bile druge sile, ki se že porajajo in ki jih vsa reakcija, pa naj pride od katere koli strani, ne bo mogla zaustaviti. Kajti danes je ta boj za duhovno svobodo ozko povezan s splošnim napredkom širokih množic, ki ga čakajo tem bolj željne in žejne, čim težji je njihov gospodarski položaj.

—i—

Konec slepomišljenja o banovini Sloveniji

Minuli teden se je razvnela v dnevnikih nekakšna polemika o težavah za gospodarsko samostojnost bodoče naše banovine, pri čemer so napadi leteli nazaj na glavo »Jutrovi« strokovnjakov, mnogo v teh napadih in resnobnih skrbih pa je spominjalo na predvolivno kampanjo, kadar si hočeta oba glavna nasprotnika od sovraštva kar ljubeznivo seči v roke, da bi le ne bilo še koga tretjega v bližini. Takšna zavijanja ob enem naših najbolj življenjskih vprašanj so pač najbolj zgovorno izpričevalo za to, kako je miselnost nekaterih ljudi iz zaspavanja in nesodobno globoko zaigranosti ali pa hoče še dalje živeti od drugih zaigranosti.

O stvarnem jedru njihovih polemik se tu ne mislim zaslejš pogovarjati, ker so za take stvari potrebne drugačne razmere. Zanima me samo to, kaj si je neki mislila opazujoča domovina o nas, ko so se v takšnihle časih spet ponovile histeričnosti vodilnega tiska. In še bolj bi se rad pozabaval z našimi ljudmi, ki take polemike berejo vsak dan s celo žlico, ker ti so me opozorili, da se jim zdi bitka med starima le malo preneumestna.

Prav za to priliko, za razpravljanje o bodoči banovini Sloveniji, sta si torej naša staroslavna »nasprotnika« pripravila največje kanone, da z njimi streljata skozi svoja glasila med prebivalstvo Slovenije. Ne dvomim, da se s svojimi zaslugami za sporazum v državi ne more nobena stran dravobanskih rivalov bahati in da imata zato obe njih glasili lahko prav, ko se napadata. Toda način, kako se pri tem eden brani, je z dneva v dan bolj duhovit — in nehoti tudi manj dvoumen.

Zaradi svoje duhovitosti pa je bil še posebno zanimiv uvodnik v »Jutru« od srede 8. t. m. z napisom »Nič slepomišljenja«. Čeprav namreč piše v uvodu trdi, da je namen uvodnika odgovoriti na odmeve, ki jih je požel na svoj malo starejši članek »Nezdrava taktika«, je bil iz nedvidnega razloga vendarle tako netaktilen, da se je pognal na bojno črto kar s svojo največjo bakloj modrosti — z ideologijo »jugoslovenarstva«. V novem članku omenja najprej, da je kakor ob mnogih drugih prilikah poudarjal: »da ostajamo zvesti ideji narodne enotnosti, ker ničesar ne moremo omajati našega prepričanja o usodni povezanosti Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki nujno nalaga, da našo skupno državo Jugoslavij ohranimo in krepiamo kot edino zaščitnico naše neodvisnosti in svobode ter edinega poroka naše narodne bodočnosti.«

Zadnje besede iz navedenega članka sem podčrtal tu jaz zaradi njihovega pomena, oziroma zaradi več pomenov. To je namreč že »Jutrova« hokus-pokus umetnja, kar dela v nadaljnjih 20 ali 30 vrstah uvodnika z besedo in s pojmom »naroda«. Beseda »narod« se mu v vsem dolgozevenju ideološke izpovedi niti enkrat ne zaplete do tega, da bi se nanesla res na »nas«, na Slovence. Torej na tiste Slovence, katerim nam gre po načelnem smislu sporazuma večja samostojnost kot narodu! Na tiste Slovence, katerim hoče »Jutro« s takimi članki dokazati, da ni bilo ali ni zoper ustanovitev samostojne banovine Slovenije, v kateri bi torej rado tudi imelo več besede. (Lepa bi bila takale samostojna banovina slovenska, ki bi ji bil vladajoči element nenarod, to je kjer bi »Jutro« recimo uveljavilo svojo ideologijo kot glasilo vladajoče stranke! Naša banovina bi bila edina banovina v Jugoslaviji in morda na vsem svetu, ki bi bila sploh brez naroda.) Z besedico »nas« je uvodnikar menda absolutno mislil samo na politike JNS. Za nas Slovence, ki verujemo v svoj slovenski narod, pa ima mož seveda drugačna, sicer ne preveč grda imena, samo pravega ne. Na vsi moč pazljivo se je tudi izognil vsakoteri mogoči napakici ali odstopanju od čistosti svoje ideologije. aZkaj? Zakaj prav ta teden? To bi se še dalo ugibati, če se ne bi bilo v zadnjem času

hkrati slišalo vedno več o »akciji« nekih kar goreče zaskrbljenih siceršporazumašev (beri: centralistov)) zoper »prenagljenost« in zoper razne »nevarnosti« sklenjenega sporazuma.

Tako je pa ob sedanjem stanju sporazuma kar malo žalostno, za »Jutro« samo, da se še ukvarja s takimi obrambami, s katerimi misli, da še izziva. Pri tem govori, da se je zavzemalo za »temeljno preureditev naše države v smislu najširših samouprav in obnove demokracije.« Za to »temeljno« preureditev postavlja samo to mejo, da se boji izolacije Slovenije. Kot razlago pa menda takoj nato tiska sledeči stavek: »Mislimo, da je v življenjskem interesu našega slovenskega rodu, da se njegove politične, narodne in kulturne, a posebno še gospodarske zveze z ostalimi deli

Opazovalec

„Jutro“ v skrbah

Odkar so izgledi, da bi moglo res priti do banovine Slovenije, postali nekoliko vidnejši, je »Jutro« strašno v skrbah za to, kedaj in kako se bo to izvršilo. Za »Jutro« sedaj ni nikdo več dovolj pameten, da bi smel o tej stvari izreči svoje mnenje, kajti le ono samo dobro ve, kedaj in kako bi se ta porod smel izvršiti. Zato se spravi nad vsakogar, ki si upa povedati svoje mnenje, in mu skuša na prav jutroviski način odreči kvalifikacijo za razpravljanje o vprašanju bodoče banovine.

Tako se je spravilo v svojem torkovem uvodniku tudi nam »Slovenijo«, ki jo sedaj ne imenuje več »slovenoborski«, temveč »samoslovenski« ski« tednik, in pravi:

Eden od gospodov, ki o teh stvareh neprestano pišejo, morda zato, ker o njih nič ali skoraj nič ne razumejo, ogorčeno toži, da se finančno vprašanje meša s samoupravnim, češ da se naj naprej reši vprašanje slovenske samouprave, potem pa se bodo postavile »konkretne zahteve«, koliko naj država prenese svojih dohodkov na banovino! Ta strokovnjak dokazuje s kakšno naivno primitivnostjo se da razpravljati o težkem problemu našega bodočega gospodarskega življenja in s tem socialnega in kulturnega napredka. Ravno finančna avtonomija je jedro vsega samoupravnega vprašanja. Osnovna točka problema se glasi: ali naj se Slovenci ogrevamo za to, da bomo v bodoči banovini »finančno samostojni«, to se pravi, da bomo javne dajatve ne le sami pobirali, temveč tudi izključno sami določali vrsto, način, višino javnih bremen na banovinskem ozemlju in poleg nas seveda enako za sebe tudi druge banovine? To vodi do novih odnosov banovin napram državnim zajednicam v obliki dogovorjenih prispevkov za skupne stroške, v kolikor niso pokriti z dohodki carine in monopola, toda neizogibno tudi do strukturne presnove naše doslej čvrsto povezane jugoslovenske gospodarske zajednice.

S tem nas je »Jutro« odpravilo na prav posrečen način: na zunaj nas je proglasilo za nevedneže, nam samim pa je vtilo naravnost v kosti strah pred »neizogibno strukturno spremembo naše doslej čvrsto povezane jugoslovenske gospodarske zajednice«.

Mi sicer na podlagi tega ne moremo vedeti, kdo velja pri »Jutru« za tistega, ki o vseh teh stvareh nekaj razume, vendar pa opravičeno domnevamo, da le tisti, ki si je na račun slovenskega naroda nagrabil vsaj en milijon in ki je vedno pripravljen izdati slovenske interese, če gre za to, da si nagrabljeni milijon ohrani ali pa celo novega pridobi.

Poudarjanje, da je Slovenija aktivna dežela samo »rebus sic stantibus« in strašilo z neizogibno strukturno spremembo za primer preureditve pa nam ne gre prav nič k srcu, ker smo vse te stvari

Srečni ste šele
ča Vaš dom
krasi
PFAFF
šivalni stroj
Vsled nizkih
mesečnih obro-
kov vsakomur
nakup
omogočen

VELETRGOVINA

IGN. VOK LJUBLJANA
Tavčarjeva ul. 7

države in naroda ne pretrgajo in ne oslabijo, temveč uredijo tako, da se bo mogla Slovenija razvijati v polni skladnosti z ostalo Jugoslavijo. Debelo tiskane besede podčrtavam, ker so kar prezgovorna razlaga, za kaj se prav za prav najbolj boji »Jutrova« člankar. Boji se on predvsem za prekrasne umetne kamenčke svoje ideologije, v kateri imamo Slovenci prostora samo kot rod ali še kot del naroda. Kako je pri tej trmoglavosti utegnil in zmogel kar pridno pomagati za »temeljno preureditev države«, si lahko mislimo in prav tako si lahko predstavljamo, kako širok »kulturni razvoj« bi mogli pričakovati Slovenci v njegovi preureditvi pod geslom »narodnega edinstva«. Posebno vprašanje zase je seveda, zakaj si pismeni ljudje v modernem času in na živahni točki Evrope še plačujejo takšne učitelje in vodnike, ki se celo v najbolj nevarnem času ukvarjajo res vdano samo s tem, kako bi svojim ljubim pripadnikom zavijovali razum ali zatirali obzorje, ko se le preveč svita.

I. P.

v našem listu obravnavali že zdavnaj v vseh podrobnostih in so si v tem pogledu tudi vsi naši bralci mogli napraviti jasno sliko. »Jutro« pa prejšnje čase »Slovenije« očitno ni prebiral, zato mu svetujemo, da jo prebere vsaj nekaj letnikov nazaj in bo videlo, da je bila njegova skrb na dnašo »anivno primitivnostjo« popolnoma odveč.

Bil bi res pravi čudež, če bi bile skrbi in strah »Jutra« pred preveliko naglico ustanovitve slovenske banovine iskreno mišljene, ko je vendar to isto »Jutro« vedno nastopalo proti slovenstvu in se še danes oklepa jugoslovenstva. Zagovarjalo je vidovdansko ustavo in njen centralizem po prvotni zamisli svojega nekdanjega vrhovnega šefa Svetozarja Pribičevića, katerega pa je tudi gladko izdalo, ko je začel zagovarjati preureditev države, ki bi bila za Slovenijo ugodnejša, in se postavilo v službo tistih, ki so do osnov uničili slovensko gospodarstvo.

Zato nam »Jutro« ne bo moglo dopovedati, da si prizadeva s svojimi zavlačevalnimi predlogi koristiti slovenski stvari, temveč se opravičeno bojimo, da vse te skrbi za bodočnost »Jutra« narekuje strah pred bodočnostjo, strah pred izgubo mnogih dosedanjih njegovih kupčijskih izgledov.

Volitve v senat

Zadnje nedeljo so bile volitve v senat. Po veljavnem volilnem redu so imeli pravico voliti zgolj od Stojadinovićeve vlade imenovani ali pod Stojadinovićevo vlado voljeni ljudje. Glede volitev in pomena senata je pisal »Hrvatski dnevnik« dan pred volitvami:

Na Hrvaškem sploh ni nobenega zanimanja za te volitve, med drugim tudi zaradi tega, ker je predložen en sam kandidatni seznam, tako da se lahko štejejo kandidati že zdaj za izvoljene..... Širša hrvaška javnost sploh ne razume, čemu nam je potreben senat in zakaj je treba plačevati vsak dan za dnevnice njegovih članov in za plače predsedništva okoli 40.000 dinarjev ali na leto okoli 15 milijonov dinarjev. Nam bi bilo mnogo ljubše, če bi mi v imenu tistih 29 odstotkov prejeli okoli štiri in pol milijona dinarjev, da s tem denarjem pomagamo našim revežem. Naš kmet umuje takole: Če ni dovolj pametna skupščina, ki jo volijo vsi moški z dovršenim 21. letom, in se ona ne zna skleniti pametne skupne zakone, ne bo zakonodaja nič boljša, če sodeluje pri njej nadaljnjih 120 oseb, ki jih deloma imenujejo, a deloma jih voli prav majhen krog volilcev. Po mnenju hrvaške javnosti je naprava senata sploh odveč, a zlasti ni potreben senat, ki se sestavlja tako, kakor to predvideva sedanji volilni zakon.

K temu bi pripomnili mi dvoje. Prvič, da nas Slovence stane ta naprava najmanj dva in pol milijona na leto. Drugič pa, da tudi pri nas niso volitve razen neposrednih interesov nikogar

zanimale, pač iz istih razlogov kakor Hrvate.

Sicer so pa Hrvatje trdno odločeni, da ob končni ureditvi države, pri kateri ne sme biti nobene majorizacije, s senatom opravijo, kar bo tem lažje, ker se tudi Srbi ne mislijo puliti zanj. In tudi neodvisno slovensko ljudstvo se seveda ne bo ogrevalo za to napravo.

Čudni načini

V »Delavcu« beremo pod naslovom »Drago slepo črevo«:

Milan Korač, načelnik finančno ekonomskega oddelka Suzora, je predložil OUZDju v Zagrebu sledeči račun za zdravljenje svojega sina, ki je bil operiran na slepiču:

Sanatorij Račić v Splitu	Din 4800.—
Motorni čoln od Jelse do Splita	900.—
Avto v Splitu	30.—
II. razred brzovlaka Split—Zagreb	
za sina in spremstvo	616.—

Skupaj Din 6472.—

Znano je, kako morajo pri nas v Sloveniji varčevati zdravniki pri zdravljenju in zdravilih, to se pravi, da bomo čisto natančni, vsaj pri zdravljenju tistih, ki okrožni in seveda tudi osrednji urad za delavsko zavarovanje vzdržujejo, namreč pri delavcih samih. Kakor priča zgorajšnji primer, se pa ne varčuje vsepovsod in pri vsakem. Sicer pa moremo spet kedaj reči samo to, da zboljšanja ne bo, dokler bo vladal pri delavskih zavarovalnih uradih centralizem in s tem onemogočal kontrolo, zato pa omogočal izrabljanje enega okrožnega urada v korist drugih in dokler ne bodo dobili vodstva teh zavodov v roke tisti, ki jih dejansko vzdržujejo.

Železniški centralizem

Večkrat že smo v našem tedniku pokazali, kako so slovenski železničarji preobloženi z delom, kljub temu da ravno slovenske železnice največ donajajo, namreč skoraj četrtino dohodkov vseh jugoslovanskih državnih železnic. Zmeraj smo tudi kazali na to, da našega železniškega osebja, podobno kakor poštnega, ne pomnožujejo, kakor bi to zahteval povečani promet. Ves naš prebitek se je namreč porabljal za dela in osebje na jugu. Kajti ne samo da se je doli veliko novega delalo, tudi osebje so hitro množili. Že lani smo zračunali, da bi morali pri ljubljanskem železniškem ravnateljstvu takoj nastavitvi še 9200 oseb, če bi bilo to z ozirom na promet in donos v enaki meri preskrbljeno z osebjem, kakor belgrajsko ravnateljstvo.

Kako narašča osebje drugod, pričajo tile uradni podatki. Leta 1935. je bilo vsega železniškega osebja 70.400. Takoj ob nastopu Stojadinovića je začelo to število naglo rasti, toda samo pri nas v Sloveniji ne. Do konca leta 1938. je naraslo na 81.000, torej za 15%. Najbolj je pa to število naraslo v zadnjem letu 1938., letu volitev, namreč za okoli 7000 oseb.

Pri tem je treba opozoriti še na to, da je bilo pri nas razen v Sloveniji že prej železniškega osebja mnogo preveč, skoraj povprečno nekako za 30% več, kakor v drugih državah. Sicer je pa samo treba pomisliti na belgrajsko preobilje.

Tudi tu ni drugega izhoda, kakor popolna finančna samouprava. Ko bo vsaka pokrajina morala svoje osebje sama plačevati, bo tudi morala neizogibno začeti varčevati. Mi bomo pa svoje železniške dohodke lahko porabili za lastne železniške potrebe.

Seja jeseniškega občinskega odbora

Na seji jeseniškega občinskega odbora dne 14. novembra so obravnavali na pobudo slovenske opozicije tele predloge:

1. da se obrne občinski odbor na bana, pravosodnega ministra in predsednika ministrskega sveta s prošnjo, naj se podeli splošna amnestija političnim kaznjencem, ki so po 5. septembru še ostali v kaznilnicah. Za predlog je glasovalo 6 odbornikov, vseh 11 navzočih odbornikov kluba JRZ in 1 od kluba JNS pa proti, tako da je prepadel;

2. da občinski odbor z resolucijo obsodi zavlačenje ustanovitve samouprave Slovenije in zahteva takojšno ustanovitev »samouprave Slovenije z najmanj tistimi pristojnostmi, katere so bile prenešene na Banovino Hrvaško, s finančno samostojnostjo in z vsemi tistimi svoboščinami in poroštvi demokracije, kakršna so bila zagotovljena hrvaškemu narodu v Banovini Hrvaški«. Za ta predlog so glasovali vsi štirje navzočni odborniki slovenske opozicije, proti njemu pa vseh 11 navzočih odbornikov kluba JRZ, medtem ko so se trije navzočni odborniki kluba JNS vzdržali.

Izidi teh glasovanj dajo spoznavati stališče, ki ga zavzemajo nasproti bodoči ureditvi Slovenije pripadniki tako imenovanih dovoljenih strank. Kajti tudi vprašanje amnestije političnih kaznjencev spada v bodočo ureditev Slovenije na demokratični podlagi, kakor je amnestija hrvaških političnih kaznjencev spadala v sporazum. Občinski odbornik, ki je predložil v imenu slo-

venske opozicije te pobude, je našel občeznane okolnosti o vedenju določenih politikov glede bodoče ureditve Slovenije. To je dalo odbornikom JRZ priložnost za izgovor, da je predlagatelj žalil za nje najbolj odločilno vodstveno osebnost, zato glasujejo proti. Župan Markež je pozval predavatelja, naj povpraša g. dr. Mačka po vzrokih, zakaj se nimamo samouprave Slovenije, predlagatelj pa je županu odvrnil, da je to že storil in da ima v rokah mišljenje o tem. Kljub temu bo to določno vprašanje še enkrat predložil g. dr. Mačku. Kolikor poznamo predlagatelja, bo to res storil in bo poskrbel tudi za to, da bo slovenska javnost zvedela, kaj pravijo »vodilne politične osebnosti v Zagrebu« na pojasnila »voditelja političnih krogov v Ljubljani«, da Slovenci zaradi tega še ne smejo imeti samouprave Slovenije, ker tako želi hrvaška javnost in ker to zahtevajo »vodilne politične osebnosti v Zagrebu«.

Mali zapiski

Čudno sito

Blamaža zaradi »stvarnokritičnega« poročila o Fridmannovem koncertu, ko so poročevalci slišali glasbe, ki sploh niso bile igrane, seveda ni prijetna. »Slovenski narod« je dal poročila treh ljubljanskih dnevnikov na sito in jih preručeval. Na situ pa so ostala imena teh treh dnevnikov, med njimi seveda ime »Naroda« samega. Kajti čudno bi se slišalo, četudi bi bilo pravilno, da si je sam »Narodov« poročevalec »popravljal bombaž v ušesih«, da bi »bolje slišal šum nečesa in povsem neznanega«. In tisto posmehljivo »hvalo« naše glasbene kulture bi si bil z vso pravico in naprej lahko sam zapisal na čelo pod naslov, ki ga nosi po nemarnem.

Jugoslovenska posebnost

Dne 15. letošnjega oktobra je bila sklenjena trgovinska pogodba z Nemčijo. Takrat je bil tudi določen seznam predmetov, ki nam jih bo dobavila Nemčija do 1. oktobra 1940. Tega seznama pa naši listi skoraj štiri tedne niso smeli objaviti.

ka rje seveda zelo oviralo našega poslovnega človeka, ki je moral šele pri zbornicah poizvedovati, kaj bo lahko uvažal iz Nemčije in kaj ne. Pri vsej stvari pa je najbolj imenitno to, da so zamajski listi o tej stvari že davno poročali.

Stvari si ne moremo drugače razložiti, kakor da ima centralna čaršija svoje prste vmes. V kupčijem svetu je pač včasih zelo koristno, če eden izve za kako kupčijsko nemogočnost nekaj časa prej kakor drugi.

Železniško varčevanje

»Vreme« prinaša poročilo, da bo s skrčenim železniškim obratom prihranila železniška uprava na dan 145.000 dinarjev ali 12.054 voznih kilometrov. Od teh voznih kilometrov jih pride na Slovenijo 20%. Če vzamemo samo povprečni promet za Slovenijo, tedaj vidimo, da bo železniška uprava prihranila pri slovenskem železniškem prometu 28.900 dinarjev na dan ali 10½ milijona dinarjev na leto. Zaradi urejenejšega našega prometa je pa seveda vsak dobiček pri nas precej večji, kakor drugje, torej tudi ta.

Že sedaj donajajo slovenske železnice skoraj četrtino vseh dohodkov jugoslovanskih železnic.

Vojni cilji — naravne meje

Vojne cilje je oznamoval Lotaringec Louis Marin takole: Nobeno sredstvo, končati bojne nagone Nemčije, ne bo koristilo, če ne bodo prej dane Franciji in drugim sosednim deželam Nemčije naravne meje.

Znanost po potrebi

Nemški narodno socialistični profesor za državno pravo Karl Schmidt, tisti, ki je ob nastopu narodnega socializma razglasil nemško weimarsko ustavo za anarhistično, je sedaj izdal knjigo, katere naslov govori sam zase dovolj jasno: »Mednarodnopravna organizacija velikih prostorov s prepovedjo intervencije za sile, ki so v tem prostoru tuje«.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.

NOVA ZALOŽBA V LJUBLJANI R. Z. Z O. Z. KONGRESNI TRG

Priporoča

Ivana Cankarja izbrani spisi

20 zvezkov z uvodi in opombami iz Cankarja

Ti spisi niso samo naš najboljši narodni tekst, ampak so najpogumnejša izpoved slovenskega duha.

Iz lastne založbe se še posebej priporočajo: F. S. Finžgarjevi zbrani spisi (8 zvezkov); Fr. Stelč, Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Stanko Vurnik, Uvod v glasbo; Jak. Kelemina, Literarna veda.

Poseben oddelek za pisarniške potrebščine

Janez Kocmur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Kdo je tisti nekaj, pove v naslednjem stavku, govoreč o »gospodarju« in delavcu. Lastnik obrata mu ni delodajalec, ampak gospodar, ki »tvegaj zanj, če bo treba, delavec tudi svoje življenje«. Da ga bo tvegaj, pa mora imeti občutek sitosti, da ne bo imel zavesti, da se bori za gospodo, ampak za sebe! Delavec naj se ne bojuje za sebe, ampak za gospodarja z geslom: Za gospoda, da mu bo imenitno, ker potem bo tudi njemu dobro. Torej nekaka prevara, kakor tista s kitajskim mesom.

Dobo kraljice Viktorije imenuje dr. Igor Rosina »zlato dobo«. Tu bi ga Molotov pošteno za faze, če bi ga slišal. Čemu hoditi po časovni mejnik tako daleč, na Angleško, ko ga imamo v Francu Jožefu bliže, in tudi bolj znanega, vsaj nam Slovencem. Viktorija je sedela na prestolu od 1837 do 1902, Franc Jožef pa od 1848 do 1916; časovna razlika med njunim vladanjem torej ni posebno velika.

Zakaj naj je bila doba od 1937 do 1902 zlata doba, res ne vem. Zlata je bila pač, ampak za koga! Za Slovence gotovo ne. Kmečka odveza leta 1848. ni prinesla nobenega zlata, pa tudi nima nobene zveze s kraljico Viktorijo. Take zlate dobe so bile vedno, le da niso imele množice ničesar od njih.

Slovenski narod je bil v dobi, ki jo imenuje pisec zlata, od 95 do 80% kmečki. Značaj dobe se ocenjuje po blaginji naroda, po življenjski ravni množice, ne po zakladnicah posameznikov. Od zlata angleških lordov ni imel slovenski narod ničesar. Niti ne angleški. Njihove tovarne na slovenski zemlji so bile največje izkoriščevalnice, delavec v njih slabši od sužnja. Ljubljanska predilnica!

Toda dr. Igor Rosina si narodnega vodstva ne predstavlja kar tako, kakor bi kdo mislil. Njemu so narodno vodstvo nekaki virilisti, ki že zaradi tega, ker imajo nekaj »pod palcem«, spadajo na čelo naroda. Takole piše: »Toda narod mora imeti v svoje narodno vodstvo, v svojo »gospodo« — pa naj bo to potem pri nas ali v Nemčiji ali v Rusiji — zaupanje. Tu bi ga Molotov pa res »imenoma« po jeziku. Nekoliko nižje hvali angleškega »vojaka-delavca« in Anglijo, imenujoč jo »državo lordov in kapitala«. Mož pač ne ve, da angleški »vojak-delavec« ne bi živel tako, kakor živi, če ne bi zanj delali milijoni kolonialnih sužnjev.

Kakšna je bila v resnici tista doba, ki je drju. Igorju Rosini tolikanj pri srcu, naj pove Josip Jurčič — njemu bo menda verjel — ki je pisal leta 1862., torej za kraljice Viktorije, v Bleiweisovih »Novicah«:

»Že od nekdaj in po vsem svetu imajo starčki navado, da pripovedujejo, kako je bilo v prejšnjih časih — v časih, ko so bili oni še mladi — grozno dobro na svetu. Tako so rekali moj ded: „I, kaj menite vi, mladi, njega dni je bilo dobro! Čeravno je sedaj tlaka in desetina odpravljena, pa vendar bolj stradate in se trpinčite, kakor smo se, njega dni, ko je bila pšenica po štirinajst grošev, oves pa po tri.“

Obe trditvi, Jurčičevega deda in dr. Igorja Rosine, sta si zelo podobni, obe sta namreč pavšalni. Verjetna je pa bolj trditev Jurčičevega deda, sedemdesetletnega starca brez zob, analfabeta, ki torej ni bil intelektualec. Ne sklicuje se na »zlato dobo« Marije Terezije, ki je še živel za njegovih mladih let, ampak na »njega dni«, ki jih je poznal sam. »Zlato dobo« dr. Igorja Rosine, ki jo je tudi poznal — saj jo je doživljal — je imenoval, kljub odpravi tlake in desetine, dobo »stradanja in trpinčenja«.

* Dr. Ivan Prijatelj: Josipa Jurčiča Zbrani spisi. Ljubljana 1919. I. zv. Str. 109.

(Dalje prihodnjič.)